

SZERKESZTŐSEG: BUDAPEST VI. SZERECSEN-UTCA 36. KEZIRATOKAT NEM KÜLDÖNK VISSZA. MÁK BÉRMENTES LEVELEKET FOGADUNK EL. ELŐFIZETÉSI DIJ: Vidékre postán v. helyben háhozó hordoz...

EGYETÉRTÉS

KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, VI. DALSZINHÁZ-UTCA 1. HIRDETÉSEKET ÉS NYILTÉRBE VALÓ KÖZLEMÉNYEKET FELVÉSZ A KIADÓHIVATAL...

A főpapi javak kezelése.

(I.) Primási gazdaságok jelentékeny részének immár elhatározott bérbeadása országsszerinte nagymértvű érdeklődést keltett...

A főpapi birtokok legnagyobb részben királyi adományozásokból keletkeztek, mint más földsúri birtokok, ugy ezek is jobbágyakkal adományozottak...

Az urbériesség megszűntégig aligha is akadunk annak példájára, hogy a főpapi birtokok bérbe adtak volna. Kétségtelen az, hogy az urbéri kárpótlás a földesuraknak az elvesztett urbéri járandóságokért...

Ez az urbériesség megszűntégig aligha is akadunk annak példájára, hogy a főpapi birtokok bérbe adtak volna. Kétségtelen az, hogy az urbéri kárpótlás a földesuraknak az elvesztett urbéri járandóságokért...

Ez az urbériesség megszűntégig aligha is akadunk annak példájára, hogy a főpapi birtokok bérbe adtak volna. Kétségtelen az, hogy az urbéri kárpótlás a földesuraknak az elvesztett urbéri járandóságokért...

igénylő gazdálkodás helyett, a nyert kárpótlási összeg kamatait élvezni, földbirtokaikat pedig bérbe adni. Történt pedig ez igen sok esetben a nélkül, hogy arra felsőbb engedélyt kértek volna...

Ezen abuzusból lassankint uzus keletkezett: a főpapi gazdaságok egymásután leszereltetnek, és bérbe adnak: de mert a bérbeadások következtében időnkint, különösen pedig az irtóeredésbe jött javadalmak átvétele alkalmával sokféle bajok kerültek felszínre...

A kérdés a körül forog, hogy az állam vagy az egyház érdeke a házi kezelést, vagy a bérbeadást követeli-e? A javadalmak magán érdeke tekintetbe nem jöhet ezen kérdés elbírálásánál, részint azért, mert mindégik egyházi főbb javadalmak oly bőven van adományozva, hogy a házi kezelés mellett jövedelméből is a javadalmak állásához illőleg megélhet, és az élvezettel kapcsolatos kötelezettségeket teljesítheti...

Lássuk most már mit követel az állam és az egyház érdeke? miről a következő cikkben szólnunk.

Rendszerváltozás Szerbiában.

Szerbia politikai helyzetében egyszerűen fordulat állott be. A régenség elfogadta a Pasics-kabinet lemondását, együtt az új miniszterium megalakításával a liberális párt vezérért Avakumovicot bízták meg s ez már öszre is állította az új kabinetet.

uj kabinetet. Tehát a Pasics-kabinettel együtt maga a radikális párt is megbukott, a mi annál érdekesebb, mert tudvalevőleg a radikálisok a szkupstinában túlnyomó többségben vannak, míg a liberálisok pártja a törvényhozásban alig számít tiszót tagot.

How Pasics teljes mértékben kiérdemelte bukását, az kétségtelen. Kormányzói tehetősége ép oly fogyatékos volt, mint a mily kétségesek voltak tisztes szándékai. És a mióta Vuics és Gyája kiléptek a kormányból, az egész radikális kabinet csupa tehetőséglen és kormányzásra képtelen emberekkel állott. A Pasics-kormány másfél estendő uralma irtózatossá rombolókat vitt véghez Szerbia közviszonyaiban. A külügyek terén zavaros állapotok támadtak s Pasics ur, mintha csak szándékosan dolgozott volna Szerbia érdekei ellen, tönkretette mindazt a rokonszenvet, mely Szerbia iránt lit-ott még mutatkozott. De főképp a belügyi állapotokon hamadt irtózatoss nyomatok Pasics ur radikális gazdálkodása, ugy, hogy manapság Szerbiában általános az elégtelenség, a mit megmagyarázhat a közgazdasági és pénzügyi viszonyoknak képzeltető legnagyobb rendteltsége. Ehhez járul az intrigánok szakadatlan uralma. A közélet terén semmi se hiányzik inkább, minth a tisztes ösztönesség, úgy, hogy az örökös eszelővénnyek mellett alig szerezhet az ember tiszta fogalmat akár a pártok, akár a régenség igazi törekvéseiről. Ez a eszelővénnyes, alakoskodó politika alkalmasint most is erős szerepet játszik Szerbiában a kormányválságnál, mely a beállott erős fordulat következtében most már egész rendszer-változás jellegűvé bír.

Bármily meglepőnek látszik is a kisebbségben lévő liberálisoknak kormányra való meghívása, érthetővé válik, ha figyelembe vesszük, hogy Pasics a radikális párt központi bizottsága nevében kijelentette ennek az ő kabinetjével való szolidaritását. Mint hogy a szerbiai parlamenti viszonyok közti tulajdonképpen a központi bizottság vezetői az ügyeket, a régenség hiába fordult volna a radikális pártosok a végből, hogy saját kebeléből most kormányt alakítsanak s így nem maradt más hátra, minth az, hogy a szkupstina legerősebb ellenzőkéhez, a liberális pártosok forduljon. Természetes dolog, hogy Risztics és Belimarkovics régensek, a kik mindig a liberális pártosok tartoztak, nagyon szívesen engedtek az így nekik kapóra jött kénysernek, annyival inkább, mert a liberális kormány mellett a hiányzó harmadik régens választásának kérdése könnyebben az ő javukra dőlhet el. Tudvalevő dolog, hogy a harmadik régens választásánál a radikálisok a maguk érdekeit igyekeznek érvényesíteni, vagyis a régenségbe radikális embert igyekeznek bejuttatni, míg a liberális párti Risztics és Belimarkovics mindenképp kikeszték, a mi felütőben összhangzik azzal, amely idővel napoknál is nap koronáján való végvonnalásához szükséges. Egy másik 626. évből fennmaradt feljegyzés szerint a napnak félkorongja feketén jelent meg az égboltozatban, a mi szintén nem lehetett más, mint óriási és szabad szemmel látható napfolt. Maga Kepler is, a híres csillagász látott ily napfolt 1607-ben, de ő azt a nap koronájá előt elvonuló Merkúr bolygónak tartotta. Napfogyatkozások alatt távcsélvel két feltűnő jelenséget vehetünk észre. Ezt úgy hívják: Corona és protuberancia. Corona alatt értjük a fénylőriát, melynek sugara az esztendő napot ezer ezer mérföldnyire távolítja a föld felől. Ez a fénylőriát itt előtörvényszerűen az átvész, melyeket protuberanciáknak nevezünk. Angelo Secchi jezsuita és hírneves csillagász az 1860. évi napfogyatkozás alkalmával két észleléseinek közlésében egész elragadtatással nyilatkozik a nagyserű látványról. «A nap» mondja Secchi — olyan volt, mintha óriási tűzárban állott volna, melynek lángnyaljai magas koronáknak látszóak a sötét holdak. A napfogyatkozások alkalmával észlelt protuberanciák létezéséről az következtették a csillagászok, hogy azok nemcsak a széleken, hanem a napnak egész felületén is előfordulnak. E sejtést csak erősítették a sokszor feltűnő változó napfoltok. A protuberanciák felfedezésével eldöntött a gyorsan változó napfoltoknak a titka, melyek alapjukban nem egyébek, mint a napfelületén véghez menő heves erupeziók vagyis protuberanciák. De ezzel együtt azon eredményre is jutottunk, hogy a napfelületén korán sem uralkodik nyugalom. A távcső megbeszélhetetlen eszköze a csillagászoknak mindaddig, míg a nap felületéről van szó. Miből azonban egy lépéssel tovább megyünk és a napnak fizikai alakításáról akarunk egyet-mást megtudni, a távcső hasznavehetetlen. A nap felületének az a része, mely a távcsőben egy quadrát ily másodpercznyire tűnik fel, megfelel a valóságban 10,000 négyzetmérföldnyire, tehát oly területnek, mely a francia birodalommal ér fel.

rülni óhajtanák azt a visszás állapotot, hogy nekik a régenségben radikális törekvés ellenében kelljen majd küzdeniök. A radikális pártnak a kormányról való leszorulása s a hatalomnak a liberálisok kezébe való jutása után bizonyára könnyebb lesz a harmadik régens választására összehívandó nagy szkupstinának olyan összealkotása, hogy abban többé ne a radikálisok legyenek túlsúlyban.

A liberális kormány megalakítása szükségképpen magával hozza a mostani szkupstinának feloszlását is, mert ennek radikális többségével a liberális miniszterium nem kormányozhatna. Pasics ur és az ő hívei pedig sokkal könnyebben megelégednek a hatalommal, mint a radikálisok, akiket a hatalom az ő kezükben van. A liberális kormány feladata tehát nehéz ugyan, de ép a radikálisok oktan politikájá következtében támadt belügyi helyzet mellett, könnyen legyőzheti az utjában lévő jelentékeny nehézségeket.

Az új kormány programjáról, a menyében a szerbiai pártok politikai öszintésében és nyilvánosságára bocsátott irányeszmék valóságában hinni lehet: elég jóval arra, hogy iránta feltétlenül bizmatlanok ne legyünk. A radikális párt uralma egybíránt nagyon tanulságos lehet az új kormányra, mely előtt a tisztes munkálkodásnak nagyon széles mezeje nyílik s főképp arra kell törekednie, hogy a belügyi állapotokban, különösen a pénzügyi és közgazdasági viszonyok terén pótolja az elkövetett roppant mulasztásokat és reparálja a radikális uralom szörnyű romlásait. Ha a liberális kormány csakugyan a belügyi állapotok konszolidálásá tűzi ki feladatát s e mellett Szerbia külügyi politikájában a minden irányban való jó viszony ápolásán óhajt munkálkodni: ha azon lesz, hogy megörizze Szerbia semlegességét, s idegen dolgokba való kellelten beavatkozással nem folytatja a Pasics-kabinet oktanlásait: ha emancipálni tudja magát az ő liberális régi orosz-barát politikájának Szerbiára mindenféle veszedelme hatása alól, és ha elég erős, elég önálló, elég okos lesz arra, hogy ne használta ki magát se Milán áttal, se a régensek által különböző intrikák javára: akkor a fenförgő kritikus viszonyok közt is elérhet oly eredményeket, melyek igazi hasznára lehetnek a sokat zaklatott királyságnak.

A magunk részéről sokkal szívesebben látnók Szerbiának becsületess kormányzat mellett való belső felvirágzását, mint közállapotának tovább tartó nyomorúságát.

VIDÉK.

* Arad, aug. 22. (Az Egyetértés tudósítójának távirata.) Lippán tegnap román tanítók gyűlést tartottak a testnek alkotó részéről, mely idővel képesek vagyunk a fényfelbontó-műszer által a testek alkotó részeit meghatározni, sőt képesek vagyunk az elemek mennyiségére is következtetést vonni.

Oláh állapotok a Mezőségeken. — Az Egyetértés levelezőjétől. — Kolozsvár, 1892. aug. 19. Az eloláhosodás okairól sokat írtak és ennek a magyar nemzet teslen rugódó rákénenke annyi utját-módját indítványozták egyek és mások, hogy szinte feleslegesnek látszik ezzel a kérdéssel foglalkozni.

Az oláh sájtó azzal vádol minket, hogy erőszakal magyarsítottuk őket elnyomjuk! — Hozzunk egy esetet fel bár, miig mi millió példára hivatkozhatunk, hogy a magyarság oláhvá sülyedt. Mi csak a mentési munkát teljesítjük azzal a nagy tüzzel szemben, mely a Mezőségeken és Erdély más részeiben pusztítással fenyegeti az ezredéves előtét, melynek neve magyar nemzet.

Mi magyarok igen gyengék vagyunk és igen elnézők, minden segélyt másról és kívülről várunk, míg közöttünk terjed az oláh nyelv. Akie a föld és a ki műveltebb, azé az ország. A Mezőség a magyarság. — Minden községnek van két-három földirtokosa s az ő birtokukkal szemben elenyésző csekély az oláhság birtoka. A birtokos osztály földjét az oláhság dolgozza meg, eslede a közöl telnek ki. Ők a kenyéradók. Nélkülük nem tud megélni az oláh.

A Mezőségeken drága a napszám, pedig csak keveset dolgozik a pálinkától elbuntolt oláh paraszt. A drága munkás székegy Cskiből, Háromszék-megyéből, Udvarhelymegyéből Oláhországba vándorol. Aztán ott marad, ott veszt a drága magyar vevő, idegen szolgálat; mig itthon földesuraik oláh béresekkel, napzámosokkal kilódnak vesződnék.

Oláhországban megalun a székegy leány oláhu a megélhetés kedvéért, oláhu beszél vele a gazdája, mert ő a szolgája az oláh bojárnak. Csak nem várhatja, hogy ura, a ki neki parancsol, a ki neki kenyeret ad, magyarul tanuljon meg az ő kedvéért. Nines példa a történelemben, hogy az ur az ő szolgája nyelvén beszéljen. Mégis van. En említek egyet. Kezem reszket, arcomba szökik a vér, hogy egy társadalmi osztályt meg kell rónom, hogy magyar létre elől esztendőly oláhu beszél. Pedig szeretem ezt az osztályt fényes multjairól, becsülnöm szorgalmáért, mivel asztagokkal megrakott szerűje, van guájaja, négylovas hintaja és kastélyában igazi vendégszeretet. Ez az osztály a mezőségi földirtokos osztály.

Ha már oláh esztendőt tart, beszéljen hozzá magyarul és ne sulyedjen le annyira, hogy esztendőly nyelvén beszéljen. Ha esztendőly nem akarunk magyarul beszélni, fogadjon székegy esztendőt. A székegy esztendőly szorgalmasabb, munkásabb, megbízhatóbb. Adjunk kenyeret magyar testvéreinknek, ne engedjük, hogy idegen országba menjen elzúlni és oláhosodni a szorgalmas székegy nép.

E végre a Székelyföldöt össze kell kapcsolni a Mezőségek egy rövidbe vasutvonallal Apahidától Marosvásárhelyig kereskedelmi és iparkamara tervezte meg köztük a vasut évenkénti fentartása kerül az államnak, annak az összegnek nem sok évi meglakartatása majdnem elég lenne a tervezett vasuthoz. S ezen a helyen még is folytonosan javítani kell a vasutat. Valóban sifisuti munkát a Virágos völgy és Kolon-Kara közt a vasutat fentartani.

Ebben a nagy melegben.

Borzasztó hőség! Délben 40—42 R. fok! Mi is a nap? Mi az a fényserűző hatalmas ég üst, mely eloszlatja az éj sötétjét, a föld felett világosságot terjeszt, az élő lényeknek melegt, világosságot az életet ad; a bolygókat s a mi földünk is pályájában tartja s ily módon a természet rendjének fentartásához oly hatalmas mértékben hozzájárul?

A költők és művészek magasztalásuk tárgyául vették mindmáig a napot, az ósvilág népei közül többen istenként imádták, a miért az utókor barokkrok nevezte el őket, pedig jogtalanul, mert Secchi, a híres jezsuita és csillagász szavai szerint az ósvilág népeinek az a tévedéses kevéssé lealacsonyító el emberiségre, mint sok más, a multban előfordult és olykor még ma is előforduló vallásos tévedés.

A nap azonban nemcsak sokeműű jótékonyosságát válik ki a többi égi testek közül, hanem idejárul még a korlátlan uralom, melyet az, óriási tömegével fogva, a többi összes égi testek fölött gyakorol. A nap ugyanis több mint 350-ezerszer akkora, mint a mi földünk, sulya nézve pedig mintegy 800-szor akkora, mint a körülkerülő bolygók sulyainak összessége. Tömegének e túlsúlyával a nap az összes bolygókat maga körül való változatlan pályáira kényszeríti.

A csillagászat tudomány a nap fölösmerésére már eddig is sokat ért, de a pozitív eredménytől még messze állunk. A távolság a nap és mi közöttünk mérhetetlen; kutató eszközeink tökéletlenek.

A nap nagyságára és külső viszonyaira vonatkozó ismereteink csakis a távcső feltalálásával kezdtek a biztonság mérvét magokra ölteni. A távcső feltalálásával egyidejűleg a színes lencsékét is alkalmazták, s a csillagászat ily módon felszerelt eszköz birtokában állandóan és eredményesen néskidhatják magukat oly tanulmányok, mely a nagynevű Galléinek személtébe került. Ha ehhez hozzávesszük a matematikai tudományunk fellendülését, mely különösen az égi testek méret- és mozgási viszonyainak meghatározásánál tett rendkívüli szolgálatait és ha felemlítjük még a fotografát, mely szintén jelentékeny szolgálatakat tett a nap tanulmányozásával foglalkozóknak, akkor előtűnik álnak a legfontosabb eszközök, melyekkel a napnak külső viszonyait biztosan és eredményesen lehetett tanulmányozni.

Hosszas és fáradságos vizsgálódások és számítások után sikerült kimutatni, hogy a napnak a földtől való közep távolsága számában 148,670,000 kilométer vagyis 20 millió mérföld. A csillagász a

földnek a naptól való távolságát nagyobb pontossággal méri, mint a kereskedő áruját a méterrudal.

Ismervén ily módon a napnak valódi távolságát és látszólagos átmérőjét, mely is 1,429,500 kilométernyi, vagyis 193,000 mérföld, az átmérőnek pontos ismerete alapján, kiszámíthatjuk a nap felületét és köbtartalmát. A nap átmérője 108-szor nagyobb a föld átmérőjénél, mely tudvalevőleg 12,000-körül van a köbtartalma 1 1/2 milliószor akkora. Ez azt jelenti, hogy a nap testéből 1 1/2 millió akkora gömb telnek ki, mint a mi földünk.

Egy utazó, mondja Boeblich, a ki naponként 75 kilométer utat tesz, 540 nap alatt kerülné meg a földet, holott ugyanazon sebesség mellett a napot csak 160 év alatt kerülné meg. A hold mintegy 50,000 mérföldnyire távolsgában van a földtől, de ha a földet a nap középpontjába helyezzük, a hold a nélkül végeznél a föld körül való útját, hogy a nap felületét érintse.

A tömeg és térfogat arányából következik, hogy a nap tömegének sűrűsége a földnél jelentékenyen kisebb s annak mintegy negyed részét teszi. Hogy a napnak külső viszonyaira vonatkozó vázlatunk némileg befejezett legyen, megemlítjük még a nap nehézségét.

A föld gravitációját annak felületén a szabadon eső test sebessége által, illetve a szabadon eső testnek másodpercznyi útja által mérjük, mely tudvalevőleg 5 métert tesz ki. A napon a szabadon eső test egy nap alatt 140 méternyi utat fut be, tehát a test esésének már első másodperczében a pusztagolyó sebességét éri el. Ugyanez még akként is fogható fel, hogy a mely test a földön egy kilogrammot nyom, az a napon 28 kilogrammot jelentene. Már e rézkétdési viszonyokból is következik, hogy a napon hozzákn hasonló sulyvettel bíró élő lények nem lehetnek. Ha pedig a napon élő lényekről akarunk szólni, azoknak 28-szor akkora szervezettel kellene bíriok, mint a miénk, különben saját sulyuknál fogva szétzuatnának.

Szabad szemmel tekintve ezen égi óriást, az körülaku, sima felületű fényes korongnak tűnik fel. De ha ugyanazt erősebb nagyítású távcsővön át szemléljük, csakhamar nagygyódnánk róla, hogy a nap felületén majdnem minden időben kisebb-nagyobb sötét pontok láthatók, melyek olykor tömegesen fordulnak elő. E képződményeket a nap foltjainak mondjuk.

E foltok sokszor a legnagyobbak alkérváltozásokon mennek keresztül. A nap foltjai kétfélék: hirtelen

keletkezők és állandók. Különös jelentőségük csak az állandó foltok. Ha egy állandó foltot feltűnésétől figyelemmel kísérünk, azt tapasztaljuk, hogy a keleti szélen feltűnő foltnak kezdetben hosszúság az alakja, de a mint a nap középpontjához közeleg, folytonosan szélesedik s a középpontban rendszeren koráknak látszik. Innét kezdve ismét laposodik s végül a napnak nyugati szélen, mint hosszúság ellipsz tűnik el. A napfolt a nap felületén mintegy 13 1/2 nap időközben megkeresztül, ugyanannyi idő múlva ismét megjelenik és végi előbb jelzett útját. A napfoltok alakváltozása kétségbevonhatlan bizonyíték, hogy a nap gömbalakú. A foltoknak periódikus visszatéréséből pedig biztos következtetést vonhatunk a napnak tengelye körül való forgására, a mihez a fentebbiekből következtetve, huszonhat napi időköz szükséges.

A pontosabb megfigyelésekből azonban az tűnik ki, hogy a napnak tengelye körül való megfordulásához rövidebb idő kell. Igaz ugyan, hogy a nap foltjának első előtűnésétől annak ujra jelentkezéséig, mintegy huszonhat nap alatt történik, ez azonban nem adja a napnak tengelye körül való forgásának valódi idejét; mert miközben a nap egy körülforgást tesz, azalatt a föld is előrenyomul pályájában ugyanazon irányban, a nap foltja tehát nem találja meg a földet az előbbi ponthat, hanem mintegy két nap a különbség. A nap tengelye körül való megfordulásának ideje huszonöt nap.

A napfoltok nagysági viszonyai is különbözők. Apró napfoltok a napnak majdnem minden órájában láthatók, a nagyobbak ritkábban, de csakszor oly tömegekben fordulnak elő, hogy területük nagyobb a föld felületénél. Schwabe csillagász Dessauban 1850-ben egy akkora napfoltot észlelt, melynek átmérőjét 30,200 mérföldnyire becsülté. Szabad szemmel azonban még ez sem volt kivehető. A napfoltok, de különösen azoknak nagysági viszonyai csak a távcső feltalálása óta ismeretesek. A felfedezés dicsőségéért három nagynevű csillagász vetelekedik, ugymint: Gallé, Scheiner és Fabricius, de hogy ki a tulajdonképp felfedező, eldöntetlen marad, mert az észlelések majdnem egyidejűleg történtek.

A régiek csillagászati feljegyzéseiből azonban azt lehet következtetni, hogy a multban szabad szemmel látható napfoltok is fordultak elő, a mi a mellett tanusodék, hogy az eddig távcső útján észlelték nem tartoznak a legnagyobbak közé. Albuftarage arabs csillagász feljegyzése szerint 535. évből Kr. u. a nap fénye tizenegy napig elhomályo-

sult, a mi felütőben összhangzik azzal, amely idővel képesek vagyunk a fényfelbontó-műszer által a testek alkotó részeit meghatározni, sőt képesek vagyunk az elemek mennyiségére is következtetést vonni.

Ha már oláh esztendőt tart, beszéljen hozzá magyarul és ne sulyedjen le annyira, hogy esztendőly nyelvén beszéljen. Ha esztendőly nem akarunk magyarul beszélni, fogadjon székegy esztendőt. A székegy esztendőly szorgalmasabb, munkásabb, megbízhatóbb. Adjunk kenyeret magyar testvéreinknek, ne engedjük, hogy idegen országba menjen elzúlni és oláhosodni a szorgalmas székegy nép.

E végre a Székelyföldöt össze kell kapcsolni a Mezőségek egy rövidbe vasutvonallal Apahidától Marosvásárhelyig kereskedelmi és iparkamara tervezte meg köztük a vasut évenkénti fentartása kerül az államnak, annak az összegnek nem sok évi meglakartatása majdnem elég lenne a tervezett vasuthoz. S ezen a helyen még is folytonosan javítani kell a vasutat. Valóban sifisuti munkát a Virágos völgy és Kolon-Kara közt a vasutat fentartani.

Ha már oláh esztendőt tart, beszéljen hozzá magyarul és ne sulyedjen le annyira, hogy esztendőly nyelvén beszéljen. Ha esztendőly nem akarunk magyarul beszélni, fogadjon székegy esztendőt. A székegy esztendőly szorgalmasabb, munkásabb, megbízhatóbb. Adjunk kenyeret magyar testvéreinknek, ne engedjük, hogy idegen országba menjen elzúlni és oláhosodni a szorgalmas székegy nép.

